

LIDIA MAKSYMOWICZ și PAOLO RODARI

Eu sunt 70072

Fetița care a supraviețuit
„Îngerului Morții”

Bookzone
BUCUREȘTI, 2022



27 ianuarie 2022

Mă bucur că această carte a Lidiei, supraviețuitoare a lagărului de exterminare de la Auschwitz-Birkenau, este publicată de Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului. Sper că această lucrare ne va ajuta să ne reamintim ceea ce s-a întâmplat. Exercițiul memoriei este expresie a umanului, este un semn de civilizație, memoria este condiția care ne apropie de un viitor mai bun, de pace și de fraternitate. Ceea ce am spus în cadrul audienței generale din 27 ianuarie 2021 este valabil și astăzi: „Să ne amintim înseamnă să fim atenți, pentru că aceste lucruri se pot întâmpla din nou, debutează sub formă de propuneri ideologice menite să salveze un popor și sfârșesc prin a distruge un altul și omenirea odată cu acesta: nu uitați cum a început acest drum al morții, al exterminării și al brutalității.”

Când, pe 26 mai 2021, m-am oprit pentru scurt timp să o salut pe Lidia, în curtea San

Damaso, am simțit impulsul de a-i săruta brațul pe care i-a fost tatuat numărul 70072, în lagărul de la Auschwitz-Birkenau. A fost un simplu gest de reconciliere, pentru ca memoria trecutului să fie păstrată vie, să putem învăța din paginile negre ale istoriei, să nu se mai repete, să nu mai facem niciodată aceste greșeli. Să continuăm, prin urmare, să ne străduim neobosit pentru a cultiva dreptatea, pentru a spori armonia și să sprijinim integrarea, devenind instrumente de pace, autori ai unei lumi mai bune. Să susținem, deci, misiunea Lidiei, care, acum un an, îmi mărturisea: „misiunea pe care am ales-o și pe care o voi continua atâta timp cât voi trăi este aceea de a vorbi despre ceea ce s-a întâmplat.” Și a continuat: „Să le vorbesc tinerilor, mai ales, astfel încât ei să nu mai permită niciodată să se întâmple așa ceva.”



Mesaj *din partea Lilianeii Segre*

Povestea Lidiei reprezintă un fragment din universul concentraționar de la blestematul Birkenau, un joc de zaruri cu moartea. Fundalul este una dintre cele mai mari tragedii ale secolului al XX-lea. Anul zero al civilizației.

De ce ar trebui să mai vorbim despre asta? Pentru că este nevoie, avem nevoie să ne amintim. Acum și pentru totdeauna, ca un fel de rugăciune a celui de-al treilea mileniu. Cuvântul-cheie este memoria, acest lucru special care, dacă este exercitat, ne permite să menținem sănătoasă democrația. În schimb, cei care uită sunt mai expuși pericolelor intoleranței și violenței.

Dar cum te vaccinezi împotriva acestui „virus odios”?

Studiind istoria și aplicând Constituția din care derivă totul. Tuturor fetelor și băieților care vor răsfoi aceste pagini le transmit urările mele de bine pentru un viitor bun, eliberat de umbra trecutului. Un trecut ce nu se poate șterge pentru cineva ca mine, care se simte încă puțin copleșit și prea puțin salvat.

Mesaj *din partea lui Sami Modiano*

Să întâlnesc o persoană precum Lidia m-a emoționat și nu m-am putut abține să nu o strâng în brațe!

Povestea ei reflectă propria mea poveste – singurătatea și experiența îngrozitoare în acele lagăre ale morții, smulsă fiind din brațele mamei sale la nici cei trei ani ai săi, nesiguranța zilei de mâine!

Avem atâtea lucruri în comun prin experiența dureroasă a trecutului nostru, însă dorința de a nu abandona ne-a ajutat să depășim obstacolele vieții.

Rana rămâne, dar, așa cum Lidia și-a regăsit mama după atâția ani și i-a povestit drama prin care a trecut, și eu am găsit o persoană care m-a vindecat și mi-a fost mereu aproape – soția mea, Selma. Astfel, cartea Lidiei trebuie să rămână un exemplu de viață, prin forță, curaj, perseverență în bine, iubire de aproapele și un „nu” categoric spus războiului!

După ce am păstrat tăcerea atâția ani, am decis, ca și ea, să vorbesc, să îmi fac cunoscută experiența pentru a lăsa un mesaj: „Să nu se mai întâmple așa ceva.”

Capitolul 1

Doar câteva crâmpeie de memorie. Ca fulgere care apar și dispar în întunericul unei nopți îndepărtate în timp și totuși aproape, atât de aproape, că pare ieri. Le port cu mine de decenii, de pe vremea când am fost deportată în lagărul de exterminare, împreună cu mama mea.

Am doar trei ani. Ea, 22 de ani.

Mă ține în brațe în timp ce coborâm pe platforma de selecție de la Birkenau. Este decembrie, 1943. E tare frig. Zăpada cade de parcă ar fi gheață. Vântul biciuie. În jurul nostru totul e dezolare. Mă uit la vagonul maroniu-roșiată în care am călătorit zile întregi, înghesuiți ca sardinele, cu picioarele amortite, cu senzația că în orice moment ne vom sufoca. Simt un puternic impuls să urc la loc. Până acum o clipă tot ce-mi doream era să cobor, să dau de oxigen, de aer. Acum, nu, vreau să urc din nou acolo. Să mă întorc. Să mă întorc acasă.

Îmi amintesc o îmbrățișare strânsă. Mama care-mi acoperă fața. Sau, poate, eu sunt cea care încercă să-și ascundă fața la pieptul ei deja slab după călătoria care a durat zile întregi, o veșnicie. Trenul accelera și încetinește continuu. Opriri interminabile pe câmpii necunoscute.

Soldații germani împărțindu-i pe nou-sosiți în două rânduri. La câteva zeci de metri mai încolo, în spatele nostru, alți soldați supraveghează totul de la înălțime. Noi ajungem în rândul din dreapta. Mulți însă merg la stânga, aleși dintre bătrâni considerați, probabil, prea fragili și slăbiți. Suspine de ușurare într-o parte, de disperare în cealaltă. Câteva indicii care te fac să intuiești cum se va sfârși. Niciun cuvânt, doar resemnare. Nimeni nu mai are putere să se revolte. Nimeni nu mai are forța de a se împotrivi în vreun fel care să fie eficient.

Duhnesc. Și mama duhnește. Duhnesc și toți cei care abia au coborât din tren. Totuși, mirosul acela este singurul lucru familiar, prietenos, într-o lume alienată. Unde am ajuns? Nimeni nu spune nimic, nimeni nu explică nimic. Suntem aici, pur și simplu.

Lătratul câinilor, asta n-am uitat niciodată. Chiar și astăzi, când latră un câine pe stradă, mintea mea se întoarce aici, la această rampă suspendată între zăpadă și vânt, în timp ce soldații urlă într-o limbă necunoscută. Adesea, soldații SS¹ – aveam

¹ SS (*Schutzstaffel*, Eșalonul de protecție) a fost inițial o organizație paramilitară care asigura securitatea Partidului Nazist. Sub conducerea lui Heinrich Himmler, SS s-a extins pentru a deveni un stat virtual în cadrul statului din Germania nazistă, fiind

să aflu că așa se numesc – îmi bântuie somnul, vise care par reale. Și mă trezesc în inima nopții, asudată, înfricoșată, tremurând. *Juden!*² *Juden!* urlă, dar eu nu înțeleg sensul cuvintelor acelora. Și ne scuipă, râzând disprețuitor, cu privirea plină de ură.

Animalele sunt ținute în zgardă. Fac spume la gură, întărâtate de bicele nemților. Îi amuză să împingă spre noi câinii care-și arată colții și se ridică pe labelle din spate fără să-și dea seama că prada din fața lor s-a predat deja. E ca și moartă.

Pe mama o despart cu forța de mine. La fel și pe celelalte mame de copiii lor. Urlete și plânsete. Se duce, nu știu unde. O revăd mai târziu, rasă în cap și goală-puşcă. Nu mai are un fir de păr în cap. Dar mă strânge iar în brațe. Și-mi zâmbește. Îmi amintesc, îmi zâmbește de parcă ar vrea să-mi spună: nu-ți face griji, e totul bine. Unde sunt cozile tale împletite? o întreb. Nu-mi răspunde. Și bunicii? Unde au dispărut bunicii? Tot nu-mi răspunde.

Ne uităm spre capătul lagărului. Iese fum negru pe două coșuri. Aveam să descopăr mai târziu că sunt gurile de evacuare pentru flăcările care ard în crematorii. Funinginea care acoperă

responsabil pentru aplicarea politicilor rasiale naziste și identificarea și persecutarea opozanților politici și a altor oponenți ai regimului nazist. Începând din martie 1933, SS a condus rețeaua de lagăre de concentrare în care oponenții regimului nazist au fost închiși, torturați și adesea uciși. Din 1941, aceasta a inclus lagărele morții din Polonia ocupată de naziști, unde milioane de evrei au fost uciși în timpul Holocaustului (sursa: <https://aboutholocaust.org/ro>) (n. tr.).

2 „Evreu” (în orig. în lb. germană) (n. tr.).

cerul. Funingine care, mi s-a spus, înfundă plămâni cetățenilor polonezi care locuiesc în zonă, până dincolo de Oświęcim, dincolo de Vistula. Miroase a carne arsă. Miroase a moarte. Nu se spune nimic. Nimeni nu spune nimic. Polonezii, și ei, respiră fără să poată reacționa. Și noi, și ei intuim totul.

Bunicii nu mai sunt.

Dincolo de coșurile de fum e sârmă ghimpată. Dincolo de sârma ghimpată, copaci golași. Un luminiș care se întinde până hăt, departe, nici eu nu știu unde. Aș vrea să fiu și eu acolo, dincolo de gard, să alerg spre libertate, departe, cât mai departe posibil. E atât de aproape libertatea, și totuși imposibil de atins. Doar câțiva metri. Nu ai cum să te apropii. Mi se spune că cineva a încercat să sară peste gard. A fost electrocutat. Alții au fost secerăți de focurile de mitralieră la doar câțiva pași de libertate.

Azi mi-e greu să reconstruiesc toate câte s-au petrecut. Am trecut de optzeci de ani, n-aș ști să spun dacă străfulgerările care se arată la marginea memoriei, ascuțite precum lama de cuțit, sunt rodul realității pe care am trăit-o sau a ceea ce, ani mai târziu, prietenii mei, mai mari decât mine, mi-au povestit că am trăit împreună. Singura certitudine pe care o am este că eram acolo, am fost acolo. Amintirile mele se suprapun povestirilor celorlalți, amestecându-se până se confundă unele cu celelalte. Și nu mai pot distinge între ce-i al meu și ce-i al lor. Dar nu pot face nimic. Lucrurile sunt așa cum sunt.

Sunt foarte micuță când ajung în lagărul de concentrare. Când ies, am cinci ani, merg pe șase. Sunt una dintre fetițele care au trăit cel mai mult acolo, poate una dintre cele mai micuțe care au reușit să supraviețuiască, să se salveze. Uneori, mă întreb dacă nu cumva eram prea mică să pot povesti. Greu de spus. Un lucru e cert: aproape cincisprezece luni petrecute la Birkenau lasă urme profunde la orice vârstă. Zilele, lunile, anii aceia reprezintă o rană care mă însoțește dintotdeauna și care, știu, mă va însoți până la sfârșitul vieții mele. Iar faptul că nu-mi pot aminti totul în detaliu nu face lucrurile mai ușoare, dimpotrivă, sporește durerea provocată de această rană, greutatea ei. Nu sunt pe deplin conștientă de toate abuzurile pe care le-am suferit. Cu toate acestea, ele au existat. Cu toate acestea, există. Trăiesc în mine, în subconștientul meu. Sunt tovarășii mei de drum. Împovărându-mă cu prezența lor. Schimbându-mi mersul zilelor. Tăcerile. Zâmbetele urmate de momente de tristețe. Birkenau nu moare niciodată. Birkenau este o parte imposibil de șters din ființa celor care au trecut pe acolo. Este un monstru care continuă să se facă auzit, să vorbească despre experiențe imposibil de descris.

În retrospectivă, îmi dau seama de acest lucru, după fiecare întâlnire la care sunt chemată să depun mărturie, să spun povestea mea întregii lumi. De fiecare dată descopăr c-am spus ceva ce înainte nu spuseseam. Detalii îngropate în mintea mea ies la suprafață găsind noi cuvinte, surprinzându-mă pe mine, mai întâi de toate, dar și pe familia mea și pe cei care mă iubesc: asta nu ne-ai spus niciodată. Știu, le răspund. A fost întotdeauna în

mine, dar abia acum a găsit calea spre suprafață. Cred că, într-adevăr, se întâmplă așa pentru că eram doar o copilă la Birkenau. Iar copiii înmăgazinează, uneori ascund, alteori confundă lucrurile, dar nu uită. Niciodată. Iar atunci când cresc, retrăiesc ceea ce li s-a întâmplat cu o nouă conștiință de sine. Ce ascunde mintea nu moare niciodată. Reînvie. Cu timpul, se întoarce la viață. Adesea, abia după ani, chiar zeci de ani, devii pe deplin conștient de abuzurile suferite. Li se întâmplă multora. Mi se întâmplă și mie.

Ce mi-au făcut în timpul acelor interminabile luni de captivitate? Trupul a trăit, mintea a pus deoparte, dar apoi a îngropat. Cu toate acestea, an după an, ca marea cu epavele ei, s-a eliberat.

Mă gândesc adesea la spiritul meu. Îl asemăn cu un ghețar pe cale să se topească. La Birkenau, marele frig a acoperit totul, emoțiile, sentimentele, cuvintele. Apoi, încet-încet, gerul a lăsat loc altor anotimpuri. Treptat, temperatura exterioară a devenit mai blândă. Iar ceea ce înainte era acoperit acum a găsit drumul spre lumina zilei.

Nu e deloc ușor să înfrunți toate acestea. Este misiunea vieții mele. Grea și indispensabilă, în același timp. O fac pentru mine, desigur. Dar o fac și pentru toți ceilalți, pentru prietenii mei, pentru cunoștințe, pentru cei pe care nu-i cunosc, însă sunt parte din familia mea. Vreau să fiu clară, să spun răspicat ceea ce cred: întunericul lagărelor nu este comprimat în „o dată pentru totdeauna”. Ura alimentată de locurile acelea este mereu la

pândă, poate reapărea oricând. De aceea trebuie să fim vigilenți, să nu uităm, în primul rând, să povestim ceea ce a fost. La ce bun iernile din lagărele morții? La ce bun dacă nu să faci omenirea să devină conștientă de latura sa întunecată, astfel încât să poată face tot ce-i stă în putință pentru a împiedica întunericul să se pună pe picioare, să aibă o voce, cetățenie, energie, sevă? La ce bun Birkenau, la ce bun toate lagărele de concentrare dacă nu pentru a ne asigura că acest întuneric nu se va mai întoarce să ne bântuie?

Citesc în ziare despre noul antisemitism. Pentru cei ca mine, care au trăit experiența lagărelor, pare de neînchipuit, dar amenințarea există. Fiindcă pentru noi, supraviețuitorii, lagărele nu sunt evenimente trăite cu decenii în urmă, ci evenimente de ieri, de acum câteva ore, sunt infernul din care tocmai am ieșit. Se află aici, după colț, iar noi abia am reușit să schimbăm direcția, să găsim drumul nou. Prin urmare, este întotdeauna posibil să se întâmple iar.

Care a fost pasul strâmb care a precedat existența lagărelor? Legitimizarea cuvintelor ostile, fără urmă de logică, dar considerate, brusc, îndreptățite. E la fel și azi. Lăsăm loc iară cuvintelor cu gust de ură, dezbinare, închidere. Mi se taie respirația când le aud în gura politicianilor. Aici, în Europa mea, acasă la mine, din nou, cuvintele acelea teribile? Tocmai acum, în astfel de momente, întunericul poate coborî din nou. Să nu uităm asta niciodată.

Mama mea era o femeie foarte frumoasă. În tren, în drum spre infern, își ține părul lung, blond,

împletit în cozi. E puternică, athletică, mândră de originile ei. Bielorusă, descendentă a triburilor slave orientale. Partizană, rezistentă în fața invadatorilor de orice fel, nu s-a predat decât atunci când a fost capturată de naziști, la sfârșitul anului 1943. Și în lagăr continuă să lupte. Să reziste. La Birkenau strategia sa a fost tăcerea. În pădurile din Belarus vorbea, dădea ordine, organiza apărarea alor noștri. Era prezentă, activă. La Birkenau, în schimb, face invers. Încetează să mai vorbească. Nu le răspunde nemților. Simulează indiferența în fața dușmanilor. Și, mai presus de orice, învață să se târască.

De la baraca unde eram eu – mi-am dat seama recent, când m-am întors să vizitez tărâmul acela al morții – nu sunt decât vreo cincizeci de metri. Ne desparte o altă baracă. Ea, din când în când, riscă. Vine să mă vadă. Într-un turn de control înalt, din lemn, veghează un soldat neamț cu pușca în mână. Observă fiecare mișcare. Cine face un pas greșit sfârșește rău. Dacă o vede târându-se, s-a terminat. O așteaptă plutonul de execuție sau camera de gazare. Dar ea iese oricum. Se cufundă în întuneric. Devine una cu iarba. Se târăște. Se târăște fără nicio frică.

Din întâlnirile noastre îmi amintesc mai ales îmbrățișările. Mâncare nu e. Cu toate astea, din când în când, reușește să-mi aducă niște cepe. Le mănânc puțin câte puțin, prima îmbucătură din mâinile ei slăbite, restul, singură, în întunericul nopții. Uneori simt pământ, mizerie între dinți. N-avem apă să spălăm ceapa. Trebuie să o mănânci așa cum este, să nu irosești nici măcar

un gram. Nu împart cu nimeni. În principiu, mă ghidează un singur instinct: să supraviețuiesc. Nu e frumos să admit asta, dar așa merg lucrurile. Și e valabil și pentru copii. E un instinct de animal, feroce și brutal. E ceea ce am devenit. Ceea ce suntem. E ceea ce ne unește la Birkenau.

Recunosc, nu prea îmi amintesc ce ne spuneam. Dialogurile dintre noi, deși au existat. Dar îmi amintesc, vag, câteva fraze, printre care una pe care i-o spuneam eu și care sună cam așa: „Te rog, nu-mi lăsa doar ceapă, lasă-mi și mâinile tale să mă încălzească în nopțile întunecate”.

Nopțile în lagăr erau groaznice: marea frică de întuneric, sentimentul că am fost abandonată, rătăcită pentru totdeauna.

Mâinile mamei sunt murdare. Și scheletice. Se agață de smocurile de iarbă când se târăște. Uneori, bâjbâie prin noroi. Unghiile negre în pământul ud de ploaie. Își croiesc drum cu greu, metru după metru, câte un metru.

Când e sigură că n-o să fie văzută, se furișează din baraca ei în cea a copiilor, baraca mea, cea rezervată cobailor doctorului Josef Mengele. Mă caută printre priciurile din lemn care ne servesc drept paturi. Stăm câte trei în fiecare compartiment; compartimentele sunt așezate unul deasupra celuilalt, de-a lungul perimetrului dreptunghiular al barăcii. Și noi la fel, stăm acolo unul peste altul, îngrămădiți ca furnicile. Am învățat repede că e mai bine să stai pe priciul de sus, cel de lângă tavan, unde nu cad peste tine urina sau excrementele celorlalți. Cu toate acestea, nu reușesc să-l cuceresc